הלכות ברכת המוציא 3

נערך ע״י יחזקאל הרטמן

1) גמ׳ ברכות נ:-נא. ורש״י

הגשמים: אמר רב יהודה שכח והכנים אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א׳ ומברך תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן ל״ק [ח] הא דתניא בולען במשקין [ט] והא דתניא פולטן במידי דלא ממאיס והא דתניא מסלקן במידי דממאיס ובמידי דלא ממאיס נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר (א) ימלא פי תהלתך בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו (ה) מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך דתניא (ג) [א] טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא [ב] מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי: תנו רבנן אספרגוס יפה ללב

במידי דלא ממאיס נמי. למה לי פולטן לסלקינהו לצד אחד: יחזור ויאכל שום אחר. כדי שיסריח יותר כלומר יוסיף על סרחונו [א] ויעשה ברכה לבטלה [י]: [ז] מי שאכל ושתה ולא ברך. (ה) לפניהם קאי אברכת המוציא וברכת היין: מהו שיחזור וכו׳. [ב] לאחר אכילה ושתיה: הלכך.

2) מהרש״א ברכות נא.

דף נא ע״א פירש״י בד״ה יחזור ויאכל שום כו׳ יוסיף על סרחונו ויעשה ברכה לבטלה כו׳ עכ״ל. טעות נפל בפירש״י [ז] במה שפי׳ ויעשה ברכה לבטלה דאם כוונת רב חסדא דלא יחזור ויברך מאי קאמר עלה רבינא הלכך אפילו גמר כו׳ גם אין המשל דומה לנמשל אבל כוונת רב חסדא דיחזור ויברך אם לא גמר לאכול והשתא המשל דומה לנמשל וכי משום שלא בירך כבר על שאכל ששכח יוסיף על סרחונו שלא יברך על מה שיאכל עוד ועלה קאמר רבינא שפיר הלכך כו׳ ודו״ק: **גמרא** אמר רב חנן ובחי **אמר** רב ששת

3) רמב״ם פ״ח מהלכות ברכות

יצא ואין מחזירין אותו: **יב** כל [א] הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף. מפני שהן [ל] מדברי סופרים. *[ק] שכח [ב] והכנים אוכלין לתוך פיו בלא ברכה. אם היו משקין בולען ומברך עליהן בסוף. ואם היו פירות שאם זרקן ימאסו כגון תותים וענבים מסלקן לצד אחד ומברך ואחר כך בולען. ואם אינן נמאסין כגון פולים ואפונים פולטן מפיו עד שיברך ופיו פנוי ואחר כך אוכל: **יד** היו לפניו מיני הרבה את

ואין מחזירין אותו. כתב הראב״ד כל מה שכתב באלו הענינים הכל הבל שאין הולכין אלא אחר הפירוש שהוציא בפיו עכ״ל:

* שכח והכנים אוכלין כו׳ עד ומברך עליהן. כתב הראב״ד ז״ל והוא שדעתו לאכול יותר דאם לא כן הוה ליה גמר עוד נראה לי שאם יש לפניו משקין יותר שאינו בולע מה שבפיו אלא פולט ומה חסרון יש במלא פיו משקין אם יאבדו ולא יהנה מהם בלא ברכה אבל כשאין לו יותר והוא דחוק לאותם שבפיו התירו לבלען ולא יאבדו ותאבד גם כן הברכה שהרי גמר שאם יפלוט אותם ג״כ תאבד שאין לו יותר עכ״ל:

4) בית יוסף סי׳ קעב

והרמב״ם כתב בפ״ח מהלכות ברכות (הי״ג) משקין בולען ומברך עליהם בסוף ואפשר לפרש דבריו שהוא סובר שאינו מברך עליהם ברכה ראשונה וכדברי רבינו חננאל ולפיכך כתב שמברך עליהם בסוף כלומר שמברך עליהם ברכה אחרונה בלבד אבל יותר נראה לומר דמברך ברכה ראשונה בסוף קאמר דאם לא כן הכי הוה ליה למימר ואינו מברך אלא ברכה אחרונה בלבד ועוד דאי ברכה אחרונה קאמר מאי קמ״ל פשיטא וכן נראה לכאורה מדברי הראב״ד שכתב עליו ומברך עליהם בסוף והוא שדעתו לאכול יותר דאם לא כן הוי ליה גמר ע״כ ומשמע שהוא מפרש שהרמב״ם סובר שמברך ברכה ראשונה לבסוף כדברי הרא״ש והוא סובר שאם אין דעתו לאכול יותר הוי ליה גמר והא קיימא לן דכל שגמר אינו חוזר ומברך

אהל מועד (דרך א נתיב יב) ומבואר הוא שאין זה מכוון עם כוונתו בהשגות כלל: **ולענין** הלכה כיון שדברי רבינו חננאל מפורשים ודברי הרמב״ם אפשר להתפרש כן מסתמא אמרינן דבשיטתיה אמרה ונקטינן כוותייהו דרבנים מובהקים נינהו ומקילים בברכות דרבנן (א):

5) רשב״א ברכות נ:

והתניא בולען במשקין. פירש רבינו חננאל ז״ל דטעמא דבולען בלא ברכה משום דכיון דהכניסן בפיו ממאסן ואדחו משתיה דכל אדם, והילכך אין להקפיד על ברכתן, וכן דעת הגאונים ז״ל דאינו מברך עליהם כלל משום דהוו להו נראה ונדחה, והואיל ואידחו אידחו, וכדאמרינן בסמוך במי שאכל ושכח ולא בירך דאם גמר סעודתו שוב אינו מברך דהואיל ואידחי אידחי ודלא כרבינא, אבל הראב״ד ז״ל פסק בההיא כרבינא, והא דהכא בולען ומברך עליהן בשאין לו אלא הם ואם יש לו זולתן פולטן ומברך על האחרים ושותה, והביא ההיא דגרסינן

6) רא״ש ברכות פ״ז סי׳ לג

פר״ח ז״ל במשקין בולען ואין מברך עליהן משום דאידחו להן מתורת משקין דאינן ראוין לשתות לכל אדם הלכך אין להקפיד על ברכתו אפי׳ יכול לברך ע״י הדחק ולא משמע הכי דמשמע בולען ופולטן ומסלקן הכל בענין אחד שיברך עליהן ובמידי דלא ממאיס הצריכו רבנן לפלוט ולברך ובמידי דממאיס התירו לו לסלקן לצד אחד ולברך ובמשקין שאי אפשר בסילוק לצד אחד התירו לו לבלוע ולברך ולא דמי לאכל ושכח ולא בירך עד שגמר סעודתו שאינו מברך דשאני הכא דנזכר שלא בירך בעוד המשקין בפיו ודומה קצת עובר לעשייתו מה שנזכר קודם לבליעה [ז] אלא שלא היה יכול לברך (צז) וכן פי׳ [ג] הראב״ד ז״ל. [דף נא

7) דרכי משה סי׳ קעב

(א) **ואין** דברים אלו נראין דהרי הרשב״א כתב בשם הראב״ד כדברי הרא״ש כמו שכתב בית יוסף ואם כן נקטינן כדברי הרא״ש מאחר שגם דברי הרמב״ם נראין יותר לפרש כדברי הרא״ש מכדברי רבנו חננאל:

8) בית יוסף סי׳ קסז

כתב הכל בו (שם) אי גמר סעודתיה ולא יכיל למיכל טפי לא ליבריך משמע מדבריו שאם יכול לאכול יותר יחזור ויאכל ויברך עליו תחלה וזה אפשר לדעת הראב״ד (בהשגות ברכות פ״ח הי״ג) בשכח והכניס משקין לתוך פיו אבל אין הפוסקים מודים לו כמו שיתבאר בסימן קע״ב הילכך אפילו יכול לחזור ולאכול אינו צריך:

8) שולחן ערוך

סימן קעב

מי שהכנים אוכלין או משקים לפיו בלי ברכה. ובו ב׳ סעיפים:

א (א) שכח והכנים משקין לתוך פיו בלא ברכה **א** (א) בולען ג **(א)** [א] א (א) ואינו מברך עליהם [ב] ברכה **ב** (א) ראשונה: הגה **ג** [ג] (א) ויש אומרים דמברך (ב) עליהם (ג*) וכן נראה עיקר:

9) שולחן ערוך סימן קסז

ח ס [מה] שכח ואכל ולא ברך המוציא אם נזכר בתוך הסעודה **כ** מברך ואם לא נזכר עד **(ט)** שגמר סעודתו **כא** אינו (יב) מברך:

ט ע [כט] אם הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו **(י)** אינו חוזר ומברך:

י פ [ל] נג אם במקום ברכת המוציא **(יא)** בירך שהכל נהיה בדברו פ* [לא] או שאמר בריך **כב** רחמנא (יג) [לב] מלכא מאריה דהאי פיתא יצא:

10) מגן אברהם סי׳ קסז ס״ק כא

אדחי (גמרא ברכות נא, א). **כתב ב״י** [קמה, א ד״ה כתב הכלבו אי] **בשם כל בו** [סימן כד יז, א] **אם יכול לאכול יברך ויאכל מעט, עכ״ל. ונראה לי שטוב לעשות כן, מאחר שהרשב״א** [ברכות שם ד״ה והתניא] **כתב דלהראב״ד** [מו] **צריך לברך אע״פ שגמר סעודתו, ע״ש בב״י סימן (קע״ג) [קע״ב]** [ד״ה שכח]. **ולכן טוב להוציא עצמו מפלוגתא, ועיין**

11) גמ׳ ברכות לה.

נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין הא לא קשיא [ה] דאתיא בקל וחומר [ו] כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן אשכחן

12) תוס׳ ברכות לה.

ושבעת וברכת: **לפניו** לכ״ש. לאו ק״ו הוא דאם כן תהא ברכה דלפניו מדאורייתא ולעיל פרק מי שמתו (דף כא. [ז]) משמע גבי בעל קרי דלאו דאורייתא הוא ואפי׳ רבי יהודה לא פליג אלא משום דעשאן כהלכות דרך ארץ (שם ד׳ כב. [ט]):

13) פרי מגדים סי׳ קסז מ״ז, י

ג׳, דשמא אחר שהקל וחומר הוא לימוד שכליי, שמא אחר העיון והחיפוש ימצא איזה פירכא, ודי לנו שנאסור, לא להעניש מספק, כמו שכתב ביבין שמועה [סו]. **א״כ אף אם נאמר דקל וחומר ממש הוא, אפילו הכי אין מברך מספק, שמא יש איזה פירכא על הקל וחומר ונמצא עובר על לא תשא כדיעה שסובר דהוה דין תורה, עיין סימן רט״ו** [מ״א ס״ק ו] **וסימן ס״ז** [אשל אברהם ומשבצות זהב] **בזה. ולפי זה י״ל המחבר לא סיים שאינה מן התורה כמו בטור** (עיין פרישה שם), **י״ל דסובר דהוי מן התורה מקל וחומר, ומכל מקום אי אפשר לחזור ולברך כאמור. ובזה אתי שפיר דיאכל כזית, וכמו שכתב במ״א** [ס״ק] **זיי״ן, ולזה סיים הט״ז שאינה אלא מדרבנן *. ועיין מ״א** [אות

14) גמ׳ ברכות מ:

פרי העץ אלא בפה״א: ועל כולן אם אמר שהכל וכו׳: אתמר רב הונא אמר חוץ מן הפת ומן היין ורבי יוחנן אמר [א] אפי׳ פת ויין

15) גמ׳ ברכות יב.

פשיטא [ג] היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא וסיים בדחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן [ו] על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא